

Jani Koskinen

Matkaopas gaelinkieliseen Skotlantiin

Sisällys

[Kirjailijasta](#)

[Esipuhe](#)

[Gaelin kielen historiaa](#)

[Gaelin yhteiskunnallinen asema 2000-luvulla](#)

[Sananen skotin ja norminkin kielistä](#)

[Ulko-Hebridit](#)

[Sisä-Hebridit](#)

[Gaelin ääntäminen](#)

[Gaelin ja iirin yhtäläisyyksiä](#)

[BBC:n sääennusteet kolmella kelttiläisellä kielellä](#)

[Hyödyllisiä linkkejä gaelin opiskeluun](#)

Kirjailijasta

Jani Koskinen (s. 1988 Kirkkonummi) on koulutukseltaan kielitieteilijä. Hän on valmistunut v. 2019 Helsingin yliopistosta maisteriksi pääaineenaan suomalaisugrilainen kielentutkimus. Sivuaineopintoja hänellä on useista muista kieliaineista. Opinnoissaan Koskinen on syventynyt mm. kielten välisiin valtasuhteisiin, kielten uhanalaistumis- ja elvytysprosesseihin sekä kielipolitiikkaan. Häntä kiinnostavat ennen kaikkea vähemmistö- ja alkuperäiskielet sekä niitten yhteiskunnallisen aseman kehittäminen.

Koskinen on vierailut myös turistina useilla vähemmistökielten puhuma-alueilla ja pohtinut, miten matkailu vaikuttaa kunkin alueen alkuperäiskielen ja -kulttuurin elinvoimaisuuteen. Usein tuo vaikutus on kielteinen, mutta oman roolinsa tiedostava matkailija voi Koskisen näkemyksen mukaan myös kääntää vierailunsa alueella paikalliskielen eduksikin. Avainasemassa tässä ovat matkailijan perehtyminen paikalliskieleen jossain määrin jo ennen matkaa sekä paikalliskieltä tietoisesti suosivat kieli- ja kulutusvalinnat matkan aikana.

Esipuhe

Olen julkaissut aiemmin kirjan *Unohda Wales, lähde Kymrinmaahan!* (2020), jonka lähtökohtana on kulttuurisesti kestävä matkailu ja tutustuminen Kymrinmaahan sen oman kielen, kymrin kautta. Jo tuota kirjaa kirjoittaessani pohdin, voisiko samalla periaatteella laatia matkaopaskirjoja muistakin sellaisista alueista, joilla on oma, valtion valtakielestä eroava alkuperäiskielensä. Nämä pohdinnat johtivat tähän kirjaan, jossa esitellään gaelinkielistä Skotlantia.

Kirja jää väistämättä suppeammaksi kuin vastaava Kymrinmaa-aiheinen kirjani. Kymri ja gaeli ovat suuruusluokaltaan erikokoisia kieliä - siinä missä kymrin puhujamäärä lasketaan sadoissatuhansissa, gaelilla puhujia on vain joitakin kymmeniätuhansia. Gaeli on säilyttänyt asemansa paikallisyhteisön pääkielenä selvästi pienemmällä alueella kuin kymri. Lisäksi sielläkään, missä gaelia puhutaan, sen näkyvyys katukuvassa ja varsinkaan kaupallisissa palveluissa ei vedä vertoja kymrille.

Kymrinmaassa kulttuurisesti kestävä matkailun lähtökohdaksi voi ottaa sellaiset kulutusvalinnat, jotka ylläpitävät ja edistävät kielen käyttöä kaupallistenkin palveluitten kielenä. Voi siis esimerkiksi pyrkiä syömään ravintolassa, josta löytyy ruokalista (ainakin) kymriksi ja majoittumaan hotellissa, jonka verkkosivuista on olemassa (ainakin) kymrinkielinen versio.

Skotlannissa sama ei ole mahdollista gaelin kielen kanssa, sillä gaeli loistaa näissä yhteyksissä lähes täysin poissaolollaan. Aina voi tietysti toivoa tilanteen muuttuvan tulevaisuudessa ja matkailijan kannattaakin kulkea silmät auki. Jos jossain sattuu tulemaan vastaan gaelinkielinen (käytännössä siis kaksikielinen) ruokalista, niin ilman muuta kyseistä ravintolaa kannattaa suosia. Itse en ole kuitenkaan voinut listata tähän kirjaan Kymrinmaa-kirjani tapaan suositeltuja ravintoloita tai muitakaan palveluntarjoajia, sillä en ole onnistunut löytämään yhtä ainuttakaan gaelinkielistä ruokalistaa tai gaelinkielisiä majapaikan verkkosivuja. Ruokalistoissa lukee parhaimmillaankin vain otsikossa pari sanaa gaelia, mutta tärkein sisältö eli ruokalajien nimet ovat aina yksikielisesti englanniksi. (Tämä on tilanne vuonna 2021.)

Miten sitten kulttuurisesti vastuullinen matkailija voi tukea paikalliskulttuurin ja -kielen elinvoimaisuutta, jos palveluita ei kerta kaikkiaan ole paikallisella kielellä? Ainakin voi opiskella kieltä sen verran, että pystyy käyttämään sitä suullisesti rutiiniluonteisimmissa tilanteissa. Tämä on tärkeää varsinkin niissä tilanteissa, joissa itse on maksavana asiakkaana, sillä näin osoitetaan, että paikalliskieliselle palvelulle on kysyntää (jopa ulkomaisten matkailijoiden keskuudessa) ja vahvistetaan kielen arvostusta työmarkkinoilla ja rekrytoinnissa. Lisäksi puuttuvia gaelinkielisiä ruokalistoja, opastekylttejä, -lehtisiä ja verkkosivuja kannattaa ihmetellä ääneen aina kun mahdollista. Tämä ei vaadi edes gaelin taitoa. Kieltä osaamatonkin voi ilmaista asiakaspalautteessaan, että arvostaisi gaelin kielen laajempaa käyttöä ja kulttuurista vastuullisuutta kuluttamisissaan palveluissa.

Voi myös tehdä kulutusvalintoja kielipolitiikassa esiintyvien pientenkin erojen pohjalta. Voi esimerkiksi pyrkiä löytämään majapaikan tai ravintolan, jolla olisi edes gaelinkielinen nimi. Tällaisia kyllä onneksi löytyy. Kannattaa kuitenkin muistaa, että kielen informatiivinen käyttö on symbolista käyttöä huomattavasti tärkeämpää. Tämä tarkoittaa, että jos sattuu löytämään englanniksi nimetystä ravintolasta gaelinkielisen ruokalistan, niin tämä ravintola on heti paljon suositeltavampi kuin sellainen gaeliksi nimetty ravintola, jossa on vain englanninkielinen ruokalista. Yrityksen nimi ei ole ensimmäinen asia, johon kannattaa kiinnittää huomiota - mutta tärkeä silloin, kun muita erottavia tekijöitä ei löydy.

Kun jollain paikkakunnalla on eri nimi gaeliksi ja englanniksi, on suositeltavaa käyttää suomenkielisissä yhteyksissä gaelinkielistä nimeä. Englanninkielisen nimen voi mainita suluissa gaelinkielisen perässä, jos se ylipäänsä on tarpeellista. Gaelinkielisen nimen käyttäminen ensisijaisena nimenä on perusteltua eritoten silloin, kun paikka sijaitsee tänä päivänäkin tai ainakin lähihistoriassa vahvasti gaelinkielisenä säilyneenä alueella. Itse käytän gaelinkielisiä nimiä kaikista muista Skotlannin paikoista paitsi Orkney- ja Shetlanninsaarista, joilla ei ole koskaan puhuttu gaelia. (Näitten saarten alkuperäiskieli on 1800-luvulla hävinnyt skandinaavinen nornin kieli ja nykyään niillä puhutaan englannille läheistä sukua olevaa skotin kieltä.)

Yksi tapa tukea kieltä on ostaa sillä kirjoitettuja kirjoja. Mitä enemmän tietyllä kielellä kirjoitetut tai sille käännetyt kirjat myyvät, sitä useammalla ihmisellä on tietysti mahdollisuus ansaita elantonsa tai ainakin osa elannosta valmistamalla näitä kirjoja ja työskentelemällä siis kielen parissa. Jos kirjojen lukeminen gaeliksi tuntuu kieliopinintojen alkuvaiheessa työläältä, voi tietysti ensimmäiseksi ostaa

kielen oppikirjan tai vaikkapa sarjakuvia. Gaelinkielisen musiikin tekijöitä voi tukea ostamalla levyjä ja musiikista nauttimiseen ei välttämättä tarvitse kielitaitoakaan.

Kirja-, levy- ja muita matkamuisto-ostoksia kannattaa tehdä ensisijaisesti yleishyödyllisten toimijoiden (kuten kulttuurikeskusten ja museoiden) kaupoissa tai muissa gaelinkielisimmillä alueilla sijaitsevissa pikkuputiikeissa. Jos ostaa saman tuotteen jonkin suuren ketjun liikkeestä, osa tuotosta menee ketjulle ja suhteellisesti pienempi osa hinnasta päätyy suoraan hyödyttämään gaelinkielistä paikallisyhteisöä. Samasta syystä kannattaa suosia kulttuurikeskusten ja museoiden kahviloita. Jotkin tällaiset keskukset ovat viime vuosina alkaneet tietoisesti kehittää gaelin kielen asemaa palveluissaan ja vaikka tämä kehitystyö onkin vielä monilta osin kesken, on se silti parempi kuin ei mitään. Jos gaelin käyttöala tulevaisuudessa laajenisi esimerkiksi ruokalistoihin, todennäköisintä on, että ensin tämä tapahtuisi juuri kulttuurikeskusten kahvioissa. Tällaisten keskusten henkilökunnan kanssa lienee myös parhaat mahdollisuudet päästä käyttämään kieltä suullisesti niin halutessaan.

Erilaiset gaelinkieliset kulttuuritapahtumat (kuten konsertit ja musiikkijuhlat) ovat myös erinomainen tapa sekä tutustua kieleen että myös tukea gaelinkielisiä toimijoita maksavana asiakkaana. Jos mahdollista, kannattaa matkustaa sellaiselle festivaalille, jossa gaelia ei ole "folklorisoitu" vain laulukielen rooliin, vaan festivaali käyttää kieltä järjestelmällisesti myös ulkoisessa viestinnässään. Tässä mielessä suositeltava festivaali on esimerkiksi vuosittain järjestettävä Blas Festival, jolla on juhleviikon aikana tapahtumia useilla paikkakunnilla. Festivaalin verkkosivut ja facebook-sivun kirjoitukset ovat melko järjestelmällisesti kaksikielisiä.

<https://www.blas.scot>

<https://www.facebook.com/blasfestival>